

Orion ism PGN
expertisecentrum
dementie

osmentie

Orion PGN
expertisecentrum
dementie

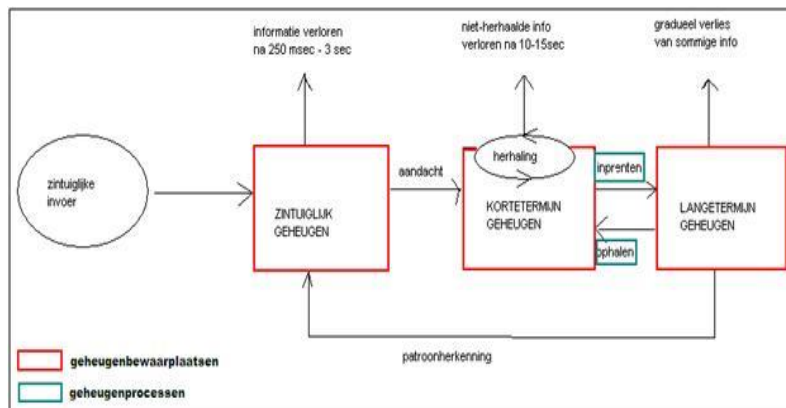
**Kan een persoon met
dementie nog autorijden?**

Herman Wauters
Dementie – expert
ECD Orion ism PGN

De werking van het geheugen en geheugenstoornissen bij dementie

Cognitief-psychologisch geheugenmodel, Atkinson & Sffirrin

Orion PGN
expertisecentrum
dementie

De werking van het geheugen en geheugenstoornissen bij dementie

Semantisch : begrippen, feitenkennis...

Episodisch: pers. gebeurtenissen

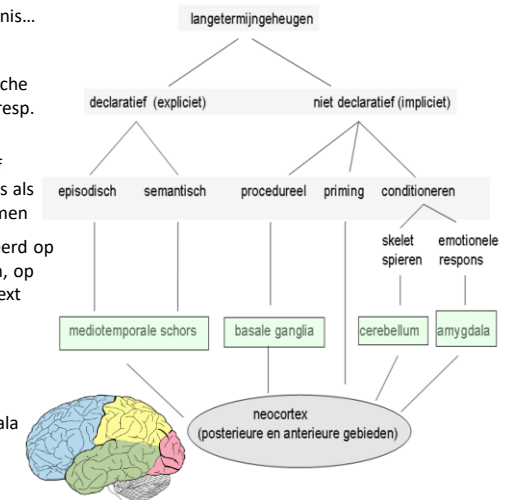
Procedureel: aangeleerde motorische en cognitieve vaardigheden zoals resp. fietsen en lezen

Priming: sneller herkennen van, of reageren op een bepaalde stimulus als men deze eerder heeft waargenomen

Conditionering: leerproces gebaseerd op lichamelijke reacties, vaak reflexen, op bepaalde prikkels/ gedrag ifv context
→ straffen en belonen

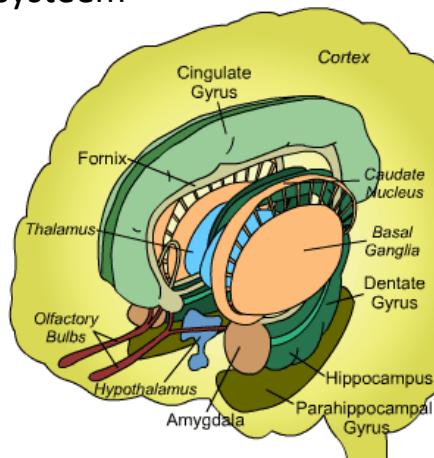
Mediotemporale schors:
Temporale kwab = groen
Mediaal = naar binnen gekeerd,
plaats van hippocampus en amygdala

Orion PGN
expertisecentrum
dementie

De werking van het geheugen en geheugenstoornissen bij dementie

Het Limbisch systeem

Gedrag en dementie:

Stoornissen in de hersenen en in het geheugen geven gedragsveranderingen

Bij elke persoon met dementie anders, afhankelijk van:
het type van dementie
het stadium van dementie
de persoonlijkheid
de omgeving

...

Gedragsverandering en dementie: vanuit de metafoor van de wagen

De boordcomputer valt geregeld uit (→ uit recente feiten werden niet meer opgeslagen en andere feiten worden langzaam gewist → vergeetachtigheid en verwarring)

De gps hapert (→ desoriëntatie)

De starter is stuk (→ inactiviteit, apathie,..)

De rem werkt niet goed meer (→ desinhibitie/ontremming)

Het stuur blokkeert (→ rigiditeit)

De gaspedaal wordt gevoeliger (→ agressiviteit)

De verlichterlampjes springen voortdurend op (→ angst)

En soms is de batterij plat (→ depressiviteit)

Maar de motor is nog niet versleten

Dé vraag: moeten we het rijbewijs al afnemen?

[filmfragment](#)

Gedragsverandering bij het autorijden ten gevolge van dementie

- Hij/zij rijdt te langzaam
- Stopt zonder reden of negeert stoptekens
- Raakt de weg kwijt op vertrouwde routes
- Kan geen afstand meer inschatten
- Heeft moeite met: bochten, van baan wisselen, de snelweg opgaan, in- en uitvoegen
- Gebruikt het knipperlicht verkeerd of helemaal niet
- Ziet fietsers, voetgangers of andere weggebruikers over het hoofd
- Wordt slaperig of valt in slaap achter het stuur
- Heeft moeite met parkeren
- Krijgt geregeld parkeerboetes
- Is zenuwachtig tijdens het rijden
- Raakt geïrriteerd tijdens het rijden
- Veroorzaakt ongelukken

Wetgeving: medische minimumnormen om te mogen autorijden

Uit **KB van 23 maart 1998**:

(<https://www.autoveiligheid.be/sites/default/files/minimumnormen.pdf>)

“ Voor personen met een **neurologische aandoening** bepaalt een arts/neuroloog de rijgeschiktheid en de geldigheidsduur ervan. De arts zal doorverwijzen naar het CARA (van het VIAS) voor een rijgeschiktheidstest.”

Functiestoornissen kunnen zijn:

- Stoornissen in de coördinatie van de bewegingen
- Verlies van gevoeligheid ter hoogte van armen en benen
- Cognitieve stoornissen: oordeelsvermogen, concentratie, aandacht, geheugen, oriëntatie, reactiesnelheid, denken, gedrag, waarneming, aanpassingsvermogen
- Gezichtsproblemen zoals scherppte, gezichtsveld, motorische coördinatie oogbewegingen, dubbel zicht wazig zicht, ...
- Bewustzijnsstoornissen

Wetgeving: medische minimumnormen om te mogen autorijden

Voor rijbewijs A3, A, B, en B +E gelden volgende minimumnormen:

...

Mensen met een lichamelijke, geestelijke of cognitieve ontwikkelingsstoornis of stoornis, ook als dit het gevolg is van een verouderingsproces, **én** die zich uit in een belangrijke afwijking van gedragingen, een stoornis in het oordeels-, aanpassings- of perceptievermogen of die de psychomotorische reacties verstoort, zijn **niet rijgeschikt**.

...

Maar: wat is een belangrijke afwijking?

Wanneer is autorijden ten gevolge van dementie niet meer verantwoord?

!! Een moeilijke beslissing !!

Wanneer is autorijden ten gevolge van dementie niet meer verantwoord?

- Wat of mijn partner, of ... ????
- Vooral voor die personen met een 'zeer lichte' tot 'lichte' vorm van dementie > moeilijke inschatting van de mogelijkheden en gevaren
- Ontkenning bij de persoon en/of bij (andere) familieleden > overtuigen wordt moeilijk
- Vrijheidsbeperking van de persoon > krenking van een hoge waarde in onze samenleving én de eigenwaarde
- Autonomie ← → bemoeizorg
- Ziekte-besef versus ziekte-inzicht
 - **Stel jezelf eens deze vraag:** "Durf ik nog in de auto stappen met deze persoon? Zou ik mijn kinderen nog met deze persoon in de auto laten meerijden?"

Wanneer is autorijden ten gevolge van dementie niet meer verantwoord?

Algemeen: de ziekte van Alzheimer betekent niet dat men niet rijvaardig is

Enkele onderzoeken:

- ✓ **88%** van de bestuurders met zeer milde dementie en **69 %** van mensen met milde dementie konden nog succesvol een formeel rijexamen afleggen
- ✓ Grootschalig Amerikaanse studie in 2000: mensen met AD met MMSE van meer dan 15/30 = geen toegenomen risico op verkeersongelukken
- ✓ Mensen met AD veroorzaken minder auto-ongelukken dan personen met diabetes, depressie, flauwtes/duizeligheid.
- ✓ Franse pilootstudie uit 2018: mensen met AD hebben een zwakker, natuurlijk rijgedrag (= verminderde aandacht) met als gevolg een 2 tot 3 verhoogde kans op bijna ongelukken

Wanneer is autorijden ten gevolge van dementie niet meer verantwoord?

Richtlijn BeDeCo ism VIAS

uit Acta Neurol Belg ("AD en autorijden"), 16 september 2017

MMSE = beperkt vb. zwakke beoordeling en impulscontrole worden niet in kaart gebracht

Risicobeoordeling:

Ziekte inzicht
Opinie mantelzorg
Omgevingsfactoren (stad, platteland,...)
Zicht, gehoor, draaibeweging hoofd, ...
Beoordeling therapeut
Medicatiegebruik & comorbiditeiten
Voorgaande auto-ongelukken
Agitatie of ontremming

Wanneer is autorijden ten gevolge van dementie niet meer verantwoord?

Andere types van dementie (weinig onderzoek)

- ✓ **FTD** (gedragsvariant): impulsief gedrag > niet ok
- ✓ **FTD** (taalvariant) > zolang enkel taal verstoord: ok
- ✓ **VD** : geen formele richtlijn
- ✓ **LBD**: significante bezorgdheden tgv visuospatiële vaardigheden en alertheidsniveau (hallucinaties): neiging tot niet ok

Wat kan je ondernemen indien de rijvaardigheid van de persoon afneemt?

- **Bespreek het met de persoon met (een vermoeden van) dementie**
 - wacht niet te lang om het te bespreken
 - sommige mensen zijn opgelucht als je het bespreekbaar maakt
 - praat vooral ook over de emoties (over onafhankelijkheid afgeven)
 - stel voor om ofwel geleidelijk af te bouwen of de sleutels af te geven
 - bij twijfel stel een rijvaardigheidstest voor bij het CARA (zie verder)

Wat kan je ondernemen indien de rijvaardigheid van de persoon afneemt?

- **Bij twijfel of weigering, schakel hulp in:**
 - **Maatschappelijk werker** van de mutualiteit als gespreksfacilitator
 - **Huisarts** als raadgever/ diagnosesteller / beslisser
 - ✓ Kan doorverwijzen naar specialist om de diagnose dementie te laten stellen
 - ✓ Moet patiënt informeren over zijn lichamelijke of geestelijke toestand die niet meer in overeenstemming is met de medische **minimumnormen** qua rijgeschiktheid
 - ✓ Kan verwijzen naar het CARA
 - ✓ Maakt rijgeschiktheidsattest op
 - ✓ Probleem: beroepsgeheim > 'gedeeld beroepsgeheim' als er een goede reden voor is
 - **Politie inlichten** van de toestand (eventueel)
 - ✓ om de persoon extra in de gaten te houden
 - ✓ kunnen echter geen beslissing nemen op het verbod om te rijden !

Wat kan je ondernemen indien de rijvaardigheid van de persoon afneemt?

- De taak van de huisarts, HBvL – 28 januari 2019 :

Wat kan je ondernemen indien de rijvaardigheid van de persoon afneemt?

Rijtest bij het CARA (= Centrum Voor Het Bepalen Van De Rijgeschiktheid en Voertuigaanpassingen), afdeling van VIAS (vroeger BIVV)

- Arts- psycholoog- praktische rijtest
- Gevolg: aanpassing van het rijbewijs
 - ➔ Rijgeschikt
 - ➔ Rijongeschikt
 - ➔ Rijgeschikt met aanpassing van het voertuig
 - ➔ Rijgeschikt onder bepaalde voorwaarden of met beperkingen (zie volgende slide)
- Bij rij(on)geschiktheid laat men de persoon vaak na 6 maanden terugkomen voor herevaluatie als daar een grondige reden voor (v. bij hersenletsel/ epilepsie/...)
- Bij ongeschiktheid of aanpassing: inleveringsplicht van het rijbewijs = 4 werkdagen

Wat kan je ondernemen indien de rijvaardigheid van de persoon afneemt?

Beperking kan inhouden:

- Enkel gekend wegen, zijnde ...
- In een straal van km rond de woning
- Traag (max. snelheid)
- Enkel overdag (bv. tussen 9u en 16u)
- Geen radio
- Geen drukke kruispunten
- Geen autosnelweg
- Geen spitsuur
- Goede weersomstandigheden

Opvolging nodig !

- Milde dementie: 50% evolueert binnen het jaar naar een zwaarder stadium
- Geslaagd op rijtest: 4 op 7 slaagt niet meer 6 maanden later

Hoe bouw je zelf autorijden van een persoon met dementie af?

Ontmoedig autorijden door

- boodschappen te laten bezorgen of ze in de plaats van de persoon met dementie te doen
- de persoon met dementie door familie en vrienden mee te nemen op uitstappen
- de kapper, pedicure, ... thuis te laten komen
- vrienden regelmatig op bezoek te laten komen

Regel tijdig alternatief vervoer

- Taxi
- Openbaar vervoer (indien nog mogelijk)
- Familie en/of vrienden die willen rijden
- Mindermobile centrale
(= bij mindere mobiliteit, ook wegens geestelijke beperking!)

Als al het bovenstaande niet (meer) werkt:

- Verstopt autosleutel (s) of vervang ze door een set die niet meer past
- Maak de auto onklaar (accu losmaken, ...)
- Verkoop de auto
- Parkeer de auto uit het zicht
- ...

Mogelijke gevolgen van het niet meer mogen autorijden

- ✓ Verlies **auto**-nomie en onafhankelijkheid
- ✓ Depressie
- ✓ Sociaal isolement
- ✓ Verhoging risico op agressieve buien
- ✓ Verhoogde stress bij familie / vrienden

Weet vooral: de persoon met dementie kan nog moeilijk "in de spiegel kijken" m.a.w. hun zelfreflectie neemt af !

Hoe zit het met de autoverzekering?

Bij gezondheidswijziging is de verzekerde bestuurder in principe **verplicht dit te melden**:

→ beslissing verzekeraar om de verzekering te behouden/aan te passen of te ontbinden.

Als dementie niet gemeld wordt, kan de verzekeraar beslissen om de kosten bij een ongeval te verhalen op de persoon met dementie!

→ Rijgeschiktheidsverklaring door het CARA kan dienen als tegenbewijs

